కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

తెలుగు సాహిత్యంలో మైలురాళ్ళు అనదగిన అనేక రచనల్ని అందించిన స్వర్గీయ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు గారి 99 వ జయంతి సందర్భంగా ఈ ప్రత్యేక వ్యాసాన్ని ప్రచురిస్తున్నాం. 1908 అక్టోబర్ 28 వతేదీన తెనాలి లోని ఒక మధ్యతరగతి కుటుంబంలో జన్మించిన శ్రీ కొడవటిగంటి(కొకు) 11 సంవత్సరాల వయసులోనే తల్లి దండ్రులని కోల్పోయారు. మేనమామల ఇంట పెరిగి పెద్దవారైన ‘కొకు‘ చిన్నప్పటినుంచే తెలుగు భాష పట్ల, తెలుగు సాహిత్యం పట్లా మక్కువ పెంచుకున్నారు. పాశ్చాత్య సాహిత్యాన్ని కూడా అతి చిన్నతనంలోనే చదివారు. 13 ఏళ్ళ వయసులోనే సస్పెన్స్ థ్రిల్లర్ నవల రాయాలని ప్రయత్నించారు. గుంటూరు ఏ.సి.కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్(1925-27), తరువాత విజయనగరం మహారాజా కాలేజీలో బి.ఎస్సీ ఫిజిక్స్ చదివారు. ఆ సమయంలోనే ఆయనలో నాస్తిక భావాలు పెంపొందాయి. బెనారస్ హిందూ యూనివర్సిటీలో ఎమ్మెస్సీ ఫిజిక్స్ చదవడానికి వెళ్ళారు కానీ అనివార్య పరిస్థితుల్లో రెండో సంవత్సర మధ్యలోనే వదిలెయ్యాల్సి వచ్చింది. తరువాత క్లర్కుగా, టీచర్‌గా, ఫేక్టరీ ఫోర్మన్ గా సిమ్లా, బొంబాయి, మద్రాసుల్లో పనిచేశాక జర్నలిజం లోకి అడుగుపెట్టారు. వివిధ పత్రికల్లో కొద్ది కాలం పనిచేశాక 1952 లో ‘చందమామ‘ పత్రికలో ప్రవేశించి దివంగతులయ్యే వరకూ 1980 దాకా అక్కడే కొనసాగారు. ఆయన రచించిన కథలూ, నవలలూ, వ్యాసాలూ, శాస్త్రీయ గ్రంధాలో అన్నీ కలిపితే వెయ్యి పైగా నే ఉంటాయి. విప్లవ రచయితల సంఘం ఉపాధ్యక్షుడిగా కూడా పనిచేశారు. ‘కొకు‘ గారి అంతరంగ తరంగాల గురించి రావి కొండలరావు గారు, బాలాంత్రపు రజనీకాంత రావు గారి మాటల్లో చదవండి..

నిగర్వి

- రావి కొండలరావు

ఇద్దరు సవతులకు పడదంటారు - అందులో అబద్ధం కనిపించదు. మరి ఎందుకంటారోగానీ, ఇద్దరు కవులకు కూడా పడదంటారు. ఇందులో కొంత నిజం ఉన్నట్టనిపిస్తుంది. అలాగే కథకులకీ, రచయితలకీ కూడా పడదంటారు. ఈ విషయంలో ఎవరి మనసుల్లో ఏముంటాయో గానీ, కుటుంబరావుకు మాత్రం ఎవరితోనూ 'పడకపోవడం' అన్నది ఎవరూ ఎరగనిమాట.

ఆయన గొప్ప కథకుడు. అంతటి కథకుడు ఇతర రచయితలను ఇట్టే తిట్టవచ్చు. విమర్శించవచ్చు తూలనాడవచ్చు. కానీ ఆయన దగ్గర అలాంటిదేమీ మచ్చుకు కూడా కనిపించదు. వాక్యాలు కూడా సరిగా రాయడం చేతకాని 'బడా' రచయితలు కొందరు, తక్కినవాళ్ళని 'ఏడిశాడు' అన్నట్లు మాట్లాడుతూ ఉంటే, కుటుంబరావు అంతటివాడు - అంటే ఏం? - అనలేదెప్పుడేమీ.

ఎవరినైనా ప్రోత్సహించడమేగాని, నిరుత్సాహపరచి ఎరుగరు. తాను సంపాదకుడిగా కొన్ని పత్రికలకు పనిచేసినప్పుడు ఎంతటి చిన్న - కొత్త రచయితయినా సరే, ఆ రచన ఏమాత్రం బాగున్నా సరే - ప్రోత్సహించేవారు. ఆయన ప్రోత్సహించడమేగాని, నిరుత్సాహపరచి ఎరగరు. ఆయన ప్రోత్సాహంతో వెలుగులోకి వచ్చిన వాళ్ళెంతమందో...

తనవల్ల అయితే, ఏ సహాయమైనా చేసేవారు. లేకపోతే 'లేదు' అనేవారు. చేస్తాను - రేపు రా; ఎల్లుండి కనిపించు అన్న మాటలు ఎన్నడూ వినవచ్చేవి కావు.

తన స్థాయికి ఉండవలసిన కనీసపు అహంకారం కూడా లేని మనిషి ఆయన. ఉదాహరణ చెబుతాను. నేను కొడవటిగంటికి ఏకలవ్యుడిలాంటి శిష్యుణ్ణి. నేను రచన చెయ్యటం ఆరంభించిన తొలిరోజుల్లో ఆయనే ఆరాధ్య రచయిత. ఆయన ప్రతి రచనా చదవటం, ఆ ధోరణిలో రాయాలని ప్రయత్నించడం చేసేవాడిని. 'ఆంధ్ర పత్రిక' వీక్లీలో ఆయన ఉన్న రోజుల్లో, ఆయనతో పరిచయం చేసుకున్నాను - ఒక కథ ఇవ్వడం ద్వారా. అప్పటి కప్పుడే చూసేసి - 'అంతబాగులేదండీ' అని తిప్పి ఇచ్చేశారు; నేనేం బాధపడలేదు. నేను బాధపడతానేమో అనికూడా ఆయన అనుకోలేదు. అంతా ముక్కుసూటి వ్యవహారం. లౌక్యాలూ, దాపరికాలూ బొత్తిగా తెలియని మనిషి. ఆయనతో బాగా పరిచయం పెరిగిన తర్వాత, ఆయన రచనల్లో నేనూ వేలు పెట్టి - ఆయనతో రాయగలిగే అవకాశాలు కూడా వచ్చాయి. ఎంత భయం! 'ఎలా ఉందో ఏమిటో చూడండి' అని ఇస్తే, 'అద్భుతంగా ఉంది. దీనికేం' అనేవారు. అలా ఆయనతో మూడు నాలుగు రచనలు 'జ్యోతి'కి చేశా(ను)ము.

'విజయచిత్ర' పత్రిక ఆరంభం కాబోతున్న రోజుల్లో, నేను 'ఆంధ్రజ్యోతి'కి సినిమా కాలం రాస్తూ ఉండేవాడిని. "మా వాళ్ళు సినిమా పత్రిక ఆరంభిస్తున్నారు మీరేమైనా రాస్తారా?" అని అడిగారు ఒకసారి. "తప్పకుండా" అన్నాను. ఆయనే నన్ను తీసుకువెళ్ళి ప్రొప్రయిటర్లకి పరిచయం చేసి, చెప్పారు.

నేను 'చందమామ పబ్లికేషన్స్'లోకి రావడానికి ఆ విధంగా ఆయన కారకులైనారు. పదిహేను సంవత్సరాలపాటు, పక్కపక్కగా ఉన్న ఆఫీసులద్వారా మా పరిచయాలు, స్నేహాలు మరింత పెరిగాయి. 'చందమామ' ప్రధాన సంపాదకుడిగా ఆయనకున్న స్థాయి, గౌరవం ఎనలేనివి. అందరికీ ఆయనంటే గౌరవం, భక్తీ. 'తన స్థాయికి ఉండవలసిన కనీసపు అహంకారం లేని మనిషి' అన్నానే ముందు- దానికి ఈ ఉపకరణలు. సినిమా మీద ఏదైనా వ్యాసం తడితే రాసుకొచ్చి నాకిస్తూ, "ఏమండీ, మీ పత్రికలో వేసుకుంటారా, చూడండి" అనేవారు - నాకు దిమ్మ తిరిగేలా. ఆయన దగ్గరకి కథలు పట్టుకుని వెళ్ళినవాడిని; ఆయన ద్వారానే ఇక్కడికి వచ్చిన వాడిని; ఎన్నో అడిగి

తెలుసుకుంటున్న వాడిని, ‘ఒకసారి కొండలరావును రమ్మను‘ అని కబురు చేసి, ఆ వ్యాసం నాకు ఇచ్చి, ‘మీ పత్రికలో వెయ్యండి‘ అని చెప్పగల హక్కు, అధికారం ఉన్న మనిషి ఆయన. రమ్మంటే వెళ్ళమూ! వెయ్యమంటే వెయ్యమూ!

కాని -

ఏమాత్రం అహంకారం ఎరగని వ్యక్తి చేసేది - నేరుగా వచ్చి, ‘వేసుకుంటారేమో చూడండి‘ అనడం: అలా అనగల వ్యక్తి కుటుంబరావు ఒక్కరే.

ఆయనకేదైనా ‘గొప్పదనం‘ అని చెబితే, ‘ఆఁ‘ అని చప్పరించేసేవారు "మీరు రాసిన సీరియల్ కథ ఎంతో బావుందండీ" అంటే, "అదా! ఒక ఆదివారం కూచుని రాసింది అంత బావుందీ?" అనడం కొడవటిగంటికే చేతనవును.

ప్రతి కొత్త పత్రికలోనూ ఆయన కథో, గల్పికో, వ్యాసమో ఏదో ఒకటి ఉండేది. పత్రిక ఆరంభిస్తున్న ప్రతివారూ ఆరంభ సంచికకు కథకోసం ఆయనకు రాసేవారు. ఈ పత్రిక వస్తుందా, చస్తుందా? అసలు ఎంత ఇస్తాడు? అని పెద్దవాళ్ళ (?)లాగా ఆక్షేపించకుండా, ఆలోచించకుండా - పోనీ పాపం అన్నట్టు ఏదో ఒకటి రాసి పంపేవారు. అడిగిన వాళ్ళ ఆనందానికి హద్దులుండేవి కాదు.

ఎప్పుడో ఎన్నేళ్ళ క్రితమో చూసిన ఇంగ్లీషు సినిమాలూ, అంతకు ముందు మూకీలూ ఆయనకు జ్ఞాపకం గాని, తన కథల సంగతి జ్ఞాపకం ఉండేది కాదు. పత్రిక పోస్టులో వచ్చి, అందులో తన రచన ఉన్నప్పుడు - ‘ఎప్పుడు పంపానా‘ అని ఆలోచించేవారు. ఏదైనా పారితోషికం వస్తే - ‘ఈ పత్రికకు ఏం రాశాను చెప్మా‘ అని ఆలోచించేవారు.

ఆయన దేనికీ పొంగిపోలేదు. దేనికీ కుంగిపోలేదు. పెద్దవాళ్ళూ, చిన్నవాళ్ళూ అందరూ ఒకటే. అందరితోనూ ఒకేరీతి సంభాషణ. కోపం వచ్చి కేకలు వేసిన క్షణాలు ఎవరూ ఎరగరు. కంపోజింగ్‌కు కథ పంపితే, ‘ఎంత వెతికినా కనిపించలేదు‘ అన్న మాట విన్నప్పుడుకూడా ఆయనకి కోపం రాలేదు.‘పోన్లెండి, మళ్ళా రాస్తాను‘ అని ఎవరికీ ‘ప్రమాదం‘ కలగనిచ్చేవారు కాదు.

ఆయన గొప్ప కథకుడు, విమర్శకుడు, పత్రికా రచయిత, వ్యాసకర్త, హేతువాది, మేధావి, ఎందరికో మార్గదర్శి. వీటిల్లో ఎంత గొప్పవాడో వ్యక్తిగా కూడా అంతటి గొప్పవాడాయన. ఆ వ్యక్తిత్వం చాలా అరుదైన వ్యక్తిత్వం. ముఖ్యంగా ఆ స్థాయి వ్యక్తుల్లో మరీ అరుదైనది.

✡✡✡✡

ఇంద్రకళాధనస్సు

- బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావు

రొమాంటిక్ కవుల మిత్రబృందంలో నక్షత్రాల మధ్య చంద్రుడిలా మసులుకుంటూ హఠాత్తుగా రొమాంటిక్‌గానే మనిషి ఏమయ్యాడో తెలియకుండా మాయమైపోయిన కొడవటిగంటి వెంకట సుబ్బయ్య తమ్ముడే కుటుంబరావు. అయినా అతిశయోక్తులతో, ఉత్ప్రేక్షలతో, ఉపమలతో దట్టించిన కవిత్వం కుటుంబరావుకి వ్యసనం కాలేదు. మార్క్సిజము, మానవతా ఆయనకి మతం. తర్కం లేదా హేతువాదం ఆయనకి మంచినీళ్ళ ప్రాయం. ఆ నీళ్ళూ, టీనీళ్ళూ తాగి కథలు చెప్పడం, రాయడంలో ఆయన మనసూ, నోరూ, కలమూ బాగా సానదేరాయి. వాటిలో ఆయన చేసిన ప్రయోగాలు ఇన్నీ అన్నీ కాదు. కథానికలనబడే చిన్న కథలు, సీరియల్ కాదగ్గ పెద్ద

కథలూగాక, ఆయన తొలి నలభయిల్లో ఆంధ్రపత్రికలో పని చేసేటప్పుడు కార్డు కథలు, గల్పికలు రాసి, మార్గదర్శకుడయి, అనేకమంది చేత రాయించేవాడు. ఒక పోస్టుకార్డులో పట్టేంతటి కథకి కార్డుకథ లేక గల్పిక అనే పేరు ఆయనే పెట్టాడు.

1941 - 42 లో నిడుమోలు జగన్నాథ్ అనే యువక ఫిలిం డైరెక్టర్ - ప్రొడ్యూసర్, అంతకు ముందే బళ్ళారి రాఘవ, పద్మావతీ దేవిలతో ద్రౌపదీ మానసంరక్షణ సినిమా తీసినాయనే, తారుమారు, బలే పెళ్ళి అనే రెండు పొట్టి హాస్యచిత్రాలను అప్రసిద్ధులైన తారలతో తీసాడు. వాటిలో తారుమారు చిత్రానికి సంభాషలు కుటుంబరావే రాశాడు. ఆ రెండు చిత్రాలు నా సంగీత దర్శకత్వానుభవానికి నాందీ ప్రస్తావన. అవి ఎక్కువగా డబ్బు సంపాదించకపోయినా సినీమా పరిణామ చరిత్ర తొలిదశలో ఆఫ్ ది బీట్ విశిష్ట ప్రయోగాలు. ఆ రోజుల్లోనే నాకు తొలి పరిచయం కొడవటిగంటితో.

ఆయన ఇంతకీ సినిమా రచయితగా పేరు సంపాదించడానికి ఇష్టపడినట్లు తోచదు. వాహినీ, విజయావారికి అత్యంత సన్నిహితుడుగాను, చందమామ, యువ సంపాదక వర్గంలో నాగిరెడ్డి, చక్రపాణిలతో సగౌరవంగా ఉంటూ ఉండి కూడా ఆయన సినిమాలకు రాసినదాని కన్నా ఆ పత్రికలకు, ఇంకా భారతి వంటి ఇతర పత్రికలకు కూడా ఎన్నో కథలు రాసాడు. తన పేరుతోను, మారుపేర్లతోను రాసినా, కొడవటిగంటి తర్కబద్ధమైన వాక్యరచన, కథాకథన పద్ధతి, కొన్ని రకాల పాత్రల ముసపోతా - ఇది కొడవటిగంటి రచనే అని తెలిసిపోయేటంతటి వ్యక్తిగత శైలి ఆయనది. ఆయన మార్క్సిస్టు దృక్పథంతో రాసిన మానవ సమాజ పరిణామ చరిత్ర చాలా హేతుబద్ధంగాను, కాదనడానికి వీలు లేనట్టుగాను ఉంటుంది.

నేను మద్రాసు రేడియో కార్యక్రం నిర్వాహకుడుగా పనిచేస్తూ ఉన్నప్పుడు శరత్‌చంద్ర చటర్జీ రాసిన రెండు మూడు నవలలను రేడియోకు దీర్ఘనాటికలుగా కుటుంబరావు చేత రాయించుకుని ప్రసారం చేశాను. వాటిలో దేవదాసు నాటకానికి సంభాషణలు ఆయనవీ, పాటలు నావీను. అప్పటికి దేవదాసు తెలుగు సినీమా రాలేదు. కామమ్మ మొగుడు, లేచిపోయిన మనిషి వంటి ఆయన పెద్ద కథలను కూడా రేడియో నాటకాలుగా ప్రసారం చేయించాము. హాస్యవల్లరి అనే ఆదివారం ఉదయం చౌచౌ హాస్య కార్యక్రమాన్ని కూడా ఆయన ఒకటి రెండుసార్లు రాసి, ప్రసార నిర్వహణలో సహాయం చేసాడు. ఏ వ్యక్తికీ సూటిగా తగలని పద్ధతిలో నేటి సాంఘిక, రాజకీయ పరిస్థితులను సమాజంలోని కొందరు వ్యక్తుల క్యారికేచర్ స్వరూపాలను వ్యంగ్యంగా ప్రదర్శించి, ఆహ్లాదం కలిగించగల కొద్దిమంది తెలుగు హాస్య వ్యంగ్య రచయితలలోను చెప్పుకోదగినవాడు కొడవటిగంటి.

1963 -64లలో అనుకుంటాను. కేరళలో ఆళ్వాయ్ వద్ద ఉద్యోగమండల్ అనే చోట జరిగిన అఖిలభారత రచయితల సభలకు వెళ్ళినపుడు నేనూ కుటుంబరావూ పక్కపక్కనే బస. ఒకే బస్సులో దగ్గరగా కూర్చుని సంగీతం, సాహిత్యం, చరిత్ర, మానవజాతి పరిణామం, ఖగోళశాస్త్రం, విజ్ఞానశాస్త్ర పరిశోధనలు, ఇత్యాదిగా ఎన్ని విషయాలనో చర్చించుకుంటూ, మధ్య మధ్య ఆయన నాచేత హిందూస్తానీ, కర్ణాటక రాగాలను, సంగీతానికీ, ప్రకృతికీ ఉండే సాన్నిహిత్య సారూప్యాలను నిరూపించే విధంగా పాడిస్తుంటే, భరత ఖండపు దక్షిణాగ్రంలో ఉన్న కన్యాకుమారి చేరుకున్నాము. వివిధ విషయాలలో కొడవటిగంటి ఆసక్తి, ప్రవేశమూ అంతటివి.

✡✡✡✡